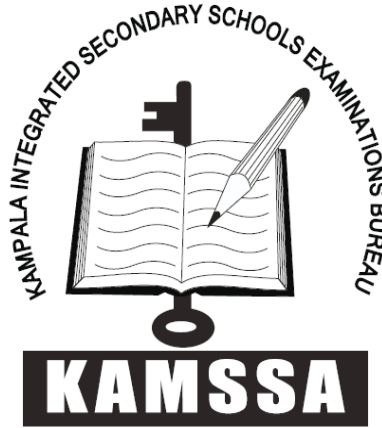

**336/1 Lugha ya
Kiswahili Paper 1
JAN./FEB. 2021
2:30Hours**

KAMSSA JOINT MOCK EXAMINATIONS

Uganda Certificate of Education

MITIHANI YA MWIGO

LUGHA YA KISWAHILI

Karatasi ya Kwanza

MUDA : SAA MBILI NA NUSU

MAAGIZO;

- Jibu maswali **Manne tu.**
- Jibu maswali mawili kutoka sehemu **A** na mawili kutoka sehemu **B**.
- Swali la kwanza lina vipengele viwili. Chagua kipengele kimojawapo: **Ama (A) au (B).**
- Nadhifisha mwandiko wako.

AMA

1. (a) Andika insha isiyopungua maneno 400 wala kuzidi maneno 450 juu ya mojawapo ya mada zifuatazo:

- (i) Ukosefu wa amani nchini ni udhaifu wa serikali. Jadili.
- (ii) Kiswahili kifanywe somo la lazima nchini.
- (iii) Tunga insha inayoishia na, ‘.....tangu siku hiyo siwezi kumwamini mwanadamu yeyote’
- (iv) Mtaka cha mvunguni sharti ainame

AU

(b) Tunga insha mbili fupi kwa kuchagua juu ya mada zifuatazo:
(kila insha Alama 20)

- (i). Shule yako imeandaa Kongamano la Kiswahili la kila mwaka. Wewe kama mtahiniwa andaa ratiba itakayotumika siku ya kongamano la Kiswahili.

(Tumia maneno kati ya 100-150).

- (ii). Watahiniwa wa kidato cha nne wamepatikana na makosa ya kupiga kelele darasani kila usiku. Wewe kama kiranja wao umeitwa ofisini mwa mwalimu mkuu. Andika mahojiano kati yako na mwalimu mkuu.

(Tumia maneno kati ya 100-160).

- (iii) Fikiria kama wewe ni katibu wa kamati ya kijiji, andika kumbukumbu za mkutano wenu wa kijiji uliofanyika hapo awali.

(Tumia maneno 80- 100)

- (iv) Jivalishe viatu vya mwalimu wa Kiswahili katika shule yako na umeingia katika darasa la wanafunzi wa kidato cha kwanza kuhutubia wanafunzi hao kuhusu umuhimu wa somo la Kiswahili katika maisha yao ya mustakabali. Andika hotuba yako.

(Tumia maneno 80-100)

2. Soma habari ifuatayo kisha ujibu maswali yatakayofuata; (Alama 20)

Watoto ni muhimu sana katika jamii. Wao ndio watakaokuwa viongozi wa siku zijazo. Kwa mfano, wengine watakuwa maraisi, wabunge, madakatari, walimu, wahandisi na hata wauguzi. Inafaa wakuwa kaika mazingira yafaayo ili ndoto hii itimie. Mtoto vile vile anapaswa kufahamu wajibu wake katika kufanika maisha yake. Ni vizuri sote tuelewe na tuendeleze haki za watoto.

Kuna yale mahitaji ya kimsingi kama vile chakula, mavazi na makao. Jambo moja la kuzingatia ni lishe bora kwani humwezesha mtoto kukua akiwa na afya bora. Afya bora humsaidia mtoto kuepukana na maradhi ya aina nyingi na pia humsaidia kujimudu katika michezo na shughuli za kusoma.

Kila mtoto anahitaji makao maalum anakoweza kuita nyumbani. Mahali ambapo anaweza kuishi kwa usalama na kuhisi mapenzi ya wazazi na jamaa zake. Ukosefu wa makoa Unaweza Kusababisha mtoto kukimbilia mitaani na kurandaranda ovyoovyo. Akiwa huko mitaani hukumbwa na matatizo mengi kama vile ukosefu wa chakula, utumiaji wa dawa za kulevywa, uasherati, kutungwa mimba na ndoa za mapema

Mtoto anatakiwa kuhakikisha usalama wake kwa kuelimishwa hadi kiwango cha juu iwezikavyo. Kila mtoto anashauriwa kufanya bidii masomoni mwake iwapo anataka maisha mazuri baadaye. Inafaa Mtoto azingatie maadili ya Wazazi wake ili aweze kufua dafu maishani. Kwani asiyesikia la mkuu huvunjika guu.

Mtoto mwerevu ni Yule atakayeweza kuchuja Mila za jamii yake na kuamua kati ya zinazofaa na zile zisizofaa. Kwa mfano, kuhusu tohara za watoto wa kike na pia Wasichana wachanga kuozwa kwa Wazee. Endapo Wavulana watapashwa tohara, basi ifanyike katika vituo vya afya au katika mazingira safi

Yafaa mtoto aelewe na akuwe katika mazingira yenye amani. Aishi katika jamii akihisi Mapenzi na hali ya Usalama. Hili litamwezesha kuishi akijiamini na kujithamini, na hivyo ataweza kuwapenda hata Majirani zake na kuwajalia Maslahi.

Maswali:

- (a) Pendekeza Kichwa Mwafaka cha hadithi hii (alama 02)
- (b) Andika mahitaji matatu ya kimsingi kama yanavyopatikana katika kifungu hiki. (alama 02)
- (c) Taja Umuhimu wa kuwatunza Watoto. (alama 02)
- (d) Mtoto anahitaji kufanya nini kuhusu Elimu? (alama 02)

- (e) Eleza shida au matatizo Manne yanayoweza kumkumba mtoto huko Mitaani. (alama 02)
- (f) Je, kupashwa tohara kwa Wasichana ni vizuri au la? Toa maoni yako? (alama 02)
- (g) Eleza maana ya Methali, “Asiyesikia la mkuu huvunjika guu” (alama 02)
- (h) Katika jamii yako, ni Mila gani ambazo zimepitwa na wakati? Toa sababu zako. (alama 02)
- (i) Hadithi hii inakufunza nini wewe kama Mwanafunzi? (alama 02)
- (j) Eleza maana ya maneno haya kutokana na taarifa hii ya habari;
- (i) Maadili (alama 01)
- (ii) Wahandisi (alama 01)

SEHEMU; B

3. Soma habari hii kisha uifupishe kwa maneno 60 ukizingatia

‘Mabadiliko katika jamii.’

(Alama 20)

Dunia sasa imekuwa kijiji tu. hivyo Mabadiliko mengi bado yanaendelea kuikumba jamii yetu. Hakuna jamii inayoweza kusema kuwa haijakumbwa na mabadiliko ya aina fulani. Hata hivyo, Afrika ndio iliyoathiriwazaidi. Hii ni kwa sababu mabadiliko yanayozikumba jamii za Kiafrika ni ya upande mmoja tu; kuyapokea.

Ulimwengu wa kwanza ndio chimbuko la mabadiliko hayo. Msukumo mkubwa wa mabadiliko haya ni maendeleo ya kisayansi ambayo yamesabisha watu kuodoka nyumbani kuelekea katika miji ambako kuna mambo tofauti na yale ya kule walikotoka. Ajira nayo imesababisha mengi. Shule na taasisi nyingine zimekuwa vituo vya mchanganyo. Mazingira haya mapya katika wakati huu yameathiri sana desturi, mila na utamaduni wa watu wanaohusika kwa kuwa yanawakutanisha watu kutoka sehemu mbalimbali za dunia.

Kwa bahati mbaya, katika sokomo hili, ni Mwafrika anayepoteza zaidi. Mengi yanayoingia Afrika ni utamaduni wa kimagharibi

Teknolojia ya kisasa imesaidia zaidi kuuleta utamaduni huo sebuleni mwa wengi. si ajabu kuzuka kwa aina za mavazi, mienendo na hata ndoa! Katika vurumai hii, wazazi wametupilia mbali majukumu yao. Leo inakisiwa kwamba watoto wanaoishi katika mazingira ya mijini, walio na umri wa mwaka mmoja, watakapokuwa watu wazima watakuwa na utamaduni tofauti na ule wa mababu zao walioishi miaka iliyopita. Si ajabu vijana siku hizi hawajijui hawajitambui.

Kutokana na hali hii inafikiriwa kuwa shughuli zinazowakabili watoto huko mijini ndizo hasa zinazowakosesha hata wakati wa kuketi na kuwasikiliza wazazi wao wakitambua hadithi jioni. Badala yake. Wanaketi na kusikiliza muziki, kutazama hadithi za ughaibuni au tamthilia na riwaya kutoka jamii nyingine wasiyoifahamu.

4. Tafsiri habari hii kwa lugha ya Kiswahili sanifu. (Alama 20)

Samali Ivy is a disciplined girl. She's the only sister i have on this earth - same father, same mother. The day before yesterday at around 2:45pm, Samali went to the market with 10,000/=. She went by taxi. She paid 500/=. The conductor thanked her. He said "thank you sister" Samali replied, "You are welcome"

She arrived at the market safely and sound. She alighted from the taxi. She saw many people among those who were traders negotiating prices with customers at their respective stalls. Traders called her "come and buy nice clothes" Samali looked at the clothes. Those clothes were used or second hand as other people call them.

She went nearer. She picked one pair of trousers and asked, "Mzee how much is this pair of trousers? The trader answered her "pay only 10,000/= and said "Mzee take this "the trader said "add on only two thousand shillings, that's a very good pair of trousers". Samali said "I don't have any more money left, sell it to me at only 5000/=" The trader said, " it's okay, add there only 1000/=" Samali put the trousers down and said "I have failed" Finally the trader said, "okay pay"

Samali pulled out a 10,000/= note, paid and asked for her balance. The trader sorted her out and left the stall with her pair of trousers. Samali went to a woman who was selling tomatoes and onions. The woman said "welcome my daughter". Samali asked "how much is a measure of tomatoes? "The woman told her, tomatoes are at 1000/= and also onions are 1000/= per measure. Samali bought two measures of tomatoes and one measure of onions. The woman gave her two tomatoes as a tip. After realizing that she had spent almost 90% of her money, she boarded a motorcycle and reached home late at around 7:52Pm due to traffic jam.

5. MATUMIZI YA LUGHA – sarufi.

(Alama 20)

a) Tumia kiulizi – **ngapi** kujaza mapengo.

i) Ni mitende iliyo kwenye shamba?

(Alama 1)

ii) Ni vitwana watakaofanya kazi?

(alama 1)

b) Fafanua kasoro au ulemavu wa mwili ufuatao:

- i) Huntha..... (Alama 1)
ii) Tasa..... (Alama 1)

c) Chagua jibu sahihi ili kukamilisha sentensi sahihi

- I) Ni pahalipanapo faa? (ipi,ngapi,papi) (Alama 1)
ii) Ni wapishi.....waliopika chakula jana? (wapi,wepi) (Alama 1)

d) Andika sentensi zifuatazo kwa wingi.

- (i) Mtangulizi mwema huacha msingi imara. (alama 1)
(ii) Aliniuliza tunda lililokuwa limeiva. (alama 1)

e) Tumia kirejeshi ‘amba-’ katika sentensi zifuatazo.

- (i) Muziki ndio uliomletea Kenzo umaarufu. (alama 1)
(ii) Nilettee tunda lililo bivu. (alama 1)

f) Jaza pengo kwa kutumia mtindo mzuri wa ‘sije’

- i) Wapeni chakula..... wakasema hawakupata. (Alama 1)
ii) Usikojoe mahali hapo.....pakanuka vibaya. (Alama 1)

g) Geuza sentensi kwa wakati uliopita hali ya kukanusha

- i) Mama anapotupikia chakula tunachopenda, sisi hufurahi. (Alama 1)
ii) Musa ni mwislamu ila huwa haendi msikitini kusali (Alama 1)

a) Tunga sentensi kudhihirisha maana tofauti kati

- (i) Jozi, Njozi (Alama 1)
ii) kalamu, karamu. (Alama 1)

h) Andika sentensi hii katika usemi wa taarifa

- (i)“Nitakufunga ukiendelea kufanya fujo,” alisema Kato. (Alama 1)
(ii)‘Oh! Umerudi haraka mwanangu,’ mama alisema, ‘umefanikiwa?’ (Alama 1)

i) Toa maana ya semi zifuatazo;

- (i) Kujikaza kisabuni. (Alama 1)
(ii) Mambo kuenda mrama . (Alama 1)

T A M A T I